

The Role of Social Capital in Explaining the Academic Performance of Bachelor Degree Students of the Faculty of Social Sciences at Kabul Education University

Said Abdul Samad Moshtaq¹, Mohammad Jabar Sabir², Abdulhadi Haqani³

¹Department of Sociology, Faculty of Social Science, Kabul Education University, Kabul, AF

^{2,3}Master's Student in Sociology, Faculty of Social Science, Kabul Education University, Kabul, AF

Email: abdulsamad.moshtaq@gmail.com

Article History

Received:
July 19, 2026

Accepted:
September 10, 2026

Published:
September 22, 2026

Abstract

The purpose of this study was to examine the role of social capital in explaining the academic performance of undergraduate students in the Department of Social Sciences at Kabul Education University. In terms of its purpose, this study was descriptive-analytical. Based on the nature of the data, it employed a quantitative research approach. Data were collected using a survey method, and the study was applied. The researchers collected data through two researcher-developed questionnaires. The first questionnaire measured social capital and included three dimensions and 21 items. The second questionnaire assessed academic performance and likewise comprised three dimensions with 21 items. The study population consisted of 360 undergraduate students enrolled in the Department of Social Sciences at Kabul Education University. Using Cochran's formula, the researchers determined a sample size of 186 participants. Participants were selected using a probability sampling technique with simple random sampling. The findings revealed a positive and statistically significant relationship between social capital and academic performance. Furthermore, the regression analysis indicated that social participation was the strongest predictor of academic performance, followed by social cohesion. In contrast, social trust did not demonstrate a statistically significant effect after controlling for the other variables. These findings underscore the importance of strengthening social capital to enhance students' academic performance.

Keywords

Academic Performance; Kabul Education University; Social Capital; Social Cohesion; Social Participation; Social Trust; Students

نقش سرمایه اجتماعی در تبیین عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل

پوهنوال دکتړ سید عبدالصمد مشتاق^۱، محمد جبار صابر^۲، عبدالهادی حقانی^۳

^۱د پیاوړتمنت جامعه شناسی، پوهنځی علوم اجتماعی، پوهنتون تعلیم و تربیه کابل، کابل، افغانستان

^{۲،۳}محصل ماستری جامعه شناسی، پوهنځی علوم اجتماعی، پوهنتون تعلیم و تربیه کابل، کابل، افغانستان

ایمیل: abdulsamad.moshtaq@gmail.com

چکیده

هدف این تحقیق بررسی نقش سرمایه اجتماعی در تبیین عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل می باشد. این تحقیق از نظر هدف توصیفی-تحلیلی از نظر ماهیت داده های تحقیق از نوع کمی از نظر ابزار جمع آوری اطلاعات پیمایشی و از نتیجه کاربردی می باشد. ابزار جمع آوری اطلاعات در این تحقیق دو پرسشنامه محقق ساخته می باشد که شامل سرمایه اجتماعی با سه مؤلفه و ۲۱ سوال و همچنین پرسشنامه عملکرد تحصیلی که دارای سه مؤلفه و ۲۱ سوال بوده است. جامعه آماری تحقیق شامل ۳۶۰ محصل لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل بوده که حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۱۸۶ نفر تعیین شد و نمونه ها با استفاده از روش نمونه گیری احتمالی (تصادفی ساده) انتخاب شده است. نتایج تحقیق نشان داد که میان سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین یافته های رگرسیون نشان داد که مشارکت اجتماعی بیشترین نقش را در تبیین عملکرد تحصیلی دارد و پس از آن انسجام اجتماعی قرار می گیرد، در حالی که اعتماد اجتماعی پس از کنترل سایر متغیرها اثر معناداری نشان نداد. این یافته ها بیانگر اهمیت تقویت سرمایه اجتماعی در ارتقای عملکرد تحصیلی محصلان است.

تاریخچه

تاریخ دریافت:

۲۸ سرطان ۱۴۰۵

تاریخ پذیرش:

۱۹ سنبله ۱۴۰۵

تاریخ نشر:

۳۱ سنبله ۱۴۰۵

واژه های کلیدی

اعتماد اجتماعی؛ انسجام اجتماعی؛ سرمایه اجتماعی؛ عملکرد تحصیلی؛ مشارکت اجتماعی؛ محصلان؛ پوهنتون تعلیم و تربیه کابل.

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله ربّ العالمين، والصلاة والسلام على سيّد المرسلين، وعلى آله وأصحابه أجمعين. أما بعد:

عملکرد تحصیلی یکی از مهم ترین شاخص های موفقیت نظام تحصیلات عالی به شمار می رود و نقش اساسی در رشد علمی محصلان، تربیت نیروی انسانی متخصص و توسعه اجتماعی و اقتصادی هر کشور ایفا می کند. در دهه های اخیر، توجه محققان و متخصصان حوزه تعلیم و تربیه به بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر عملکرد تحصیلی محصلان به گونه چشمگیری افزایش یافته است. عملکرد تحصیلی یکی از مهم ترین شاخص های موفقیت نظام تحصیلات عالی به شمار می رود و می تواند آینده علمی، شغلی و اجتماعی محصلان و در نهایت توسعه جامعه را تحت تأثیر قرار دهد. از این رو، شناخت عوامل مؤثر بر بهبود عملکرد تحصیلی همواره مورد توجه محققان، استادان، برنامه ریزان علمی و حتی خانواده ها قرار داشته است (پری کاری و پری کاری، ۱۴۰۴، ص. ۲۶۱). عملکرد تحصیلی به توانایی ها، آموخته ها و دانسته های اکتسابی فرد در مضامین درسی اطلاق می شود که از طریق آزمون های معیاری یا آزمون های تهیه شده توسط استادان مورد سنجش قرار می گیرد (رضایی و همکاران، ۱۳۹۵، ص. ۱۵۳-۱۵۴). درتاج عملکرد تحصیلی را یکی از مهم ترین معیار های ارزیابی موفقیت نظام آموزشی دانسته است (درتاج و همکاران، ۱۳۹۵، ص. ۳). و جانسن (۲۰۰۴) به نقل از جوهان (۲۰۰۵) عملکرد تحصیلی را مجموعه ای توانایی های شناختی مرتبط می داند که فرد را قادر می سازد تا بر محتوای علمی تسلط یافته و آمادگی لازم را برای مراحل بعدی علم کسب نماید (عیسائی چشمه ماهی و همکاران، ۱۳۹۰، ص. ۱۱۷). موفقیت و بهبود عملکرد تحصیلی در هر جامعه بیان کننده میزان دستیابی نظام علمی به اهداف تعیین شده و پاسخ گویی به نیازهای علمی فراگیران است. از این رو، بررسی عوامل مؤثر بر عملکرد تحصیلی از موضوعات مهم در حوزه تعلیم و تربیه محسوب می شوند (درتاج و همکاران، ۱۳۹۵، ص. ۸). از آنجا که عملکرد تحصیلی بیانگر میزان موفقیت محصلان در دستیابی به اهداف علمی است، ارتقای آن یکی از مهم ترین اهداف نظام های تحصیلات عالی محسوب می شود. عوامل متعددی از جمله ویژگی های فردی، خانوادگی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی بر عملکرد تحصیلی محصلان تأثیر می گذارند. در میان این عوامل، سرمایه اجتماعی به عنوان یکی از مفاهیم اساسی علوم اجتماعی و یکی از مهم ترین متغیر های تبیین کننده موفقیت تحصیلی مورد توجه دانشمندان قرار گرفته است. سرمایه اجتماعی مجموعه ای از هنجارها، ارزش ها، اعتماد متقابل، تعاملات اجتماعی و احساس هویت جمعی است که از روابط میان افراد و نهاد های اجتماعی

شکل می‌گیرد و با تسهیل همکاری، کاهش هزینه‌های تعامل و تقویت مشارکت، در زمینه دستیابی افراد به اهداف مشترک کمک می‌کند (فاتحی و اخلاصی، ۱۳۹۱، ص. ۱۴۹-۱۵۰). همچنان، سرمایه اجتماعی به نوعی بعد معنوی یک اجتماع محسوب می‌شود که از طریق تشویق افراد به همکاری، مشارکت، انسجام و اعتماد در تعاملات اجتماعی، قادر است به حل میزان بیشتری از معضلات موجود در آن اجتماع غلبه کرده و حرکت به سوی رشد و توسعه را امکان‌پذیر سازد (همایونی و میر حسینی، ۱۴۰۰، ص. ۹۳). به طور کلی، سرمایه اجتماعی به مجموعه‌ای از منابع و فرصت‌های بالفعل و بالقوه گفته می‌شود که در نتیجه عضویت افراد در شبکه‌های اجتماعی و برقراری روابط متقابل به وجود می‌آید. این منابع شامل اعتماد اجتماعی، ارزش‌ها و هنجارهای مشترک، ارتباطات اجتماعی، همکاری‌های متقابل و اهداف جمعی است که افراد را برای انجام فعالیت‌های مشترک و دستیابی به منافع عمومی آماده می‌سازد. در واقع، سرمایه اجتماعی حاصل تعاملات اجتماعی، مشارکت مدنی و حضور فعال افراد در نهادها و تشکیلات رسمی و غیررسمی جامعه است (شیری و همکاران، ۱۳۹۳، ص. ۶۰-۵۹). دیدگاه‌های نظری نیز بر اهمیت سرمایه اجتماعی در موفقیت علمی تأکید دارند. بورديو سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از تعهدات و ارتباطات اجتماعی می‌داند که در برخی شرایط می‌تواند به سرمایه اقتصادی تبدیل شود و حتی به صورت جایگاه و اعتبار اجتماعی نهادینه گردد. او این مفهوم را در حوزه تعلیم و تربیت نیز به کار برده و نقش سرمایه فرهنگی و اجتماعی را در فرایند علمی برجسته ساخته است. در این زمینه، مشارکت در فعالیت‌های علمی و ایجاد شبکه‌های اجتماعی در مکاتب می‌تواند به شکل‌گیری و تقویت سرمایه اجتماعی منجر شود. تعامل مستمر والدین با مکتب و امور تعلیمی فرزندان، نمونه‌ای از مشارکت مدنی محسوب می‌شود که علاوه بر تقویت ارتباطات اجتماعی، زمینه علمی مسئولیت‌پذیری اجتماعی شاگردان را نیز فراهم می‌سازد. در نتیجه، سرمایه اجتماعی افراد از حضور فعال و تداوم ارتباط آنان در شبکه‌های اجتماعی به دست می‌آید و هرگاه افراد از این شبکه‌ها دور شوند یا به حاشیه رانده شوند، از مزایا و فرصت‌های مادی و معنوی ناشی از این روابط نیز محروم خواهند شد (فاتحی و اخلاصی، ۱۳۹۱، ص. ۱۵۶). پاتنام سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از مفاهیمی مانند اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها، می‌داند که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه اعضای یک اجتماع شده و در نهایت منافع متقابل آنان را تأمین می‌کند. از نظر پاتنام اعتماد و ارتباط متقابل اعضا در شبکه، به عنوان منابع هستند که در کنش‌های اعضای جامعه موجود است (محقق، ۱۳۸۵، ص. ۵۴). جیمز کلنن سرمایه اجتماعی را مجموعه منابعی که در ماهیت روابط خانوادگی و در سازمان اجتماعی اجتماع وجود دارند و برای توسعه شناختی و اجتماعی کودک و جوان مفید هستند تعریف

میکنند (فیلد، ۱۳۸۵، ص. ۳۸). و عناصر اصلی سرمایه اجتماعی را اعتماد، اطلاع رسانی، ضمانت های اجرایی، روابط اقتدار و میزان تعهدات در گروه می‌داند و معتقد است سرمایه اجتماعی زمانی شکل می‌گیرد که روابط میان افراد به گونه‌ای باشد که کنش و همکاری را آسان سازد. در این دیدگاه، اعتماد یکی از مهم ترین شاخص های سرمایه اجتماعی به شمار می‌رود؛ زیرا وجود اعتماد میان اعضای خانواده، دوستان، همکاران و نهاد های اجتماعی می‌تواند موجب کاهش آسیب ها و رفتارهای ضد اجتماعی و در مقابل، افزایش همکاری و انسجام اجتماعی شود (فاتحی و اخلاصی، ۱۳۹۱، ص. ۱۵۸). بر اساس این دیدگاه ها، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی به عنوان مهم ترین ابعاد سرمایه اجتماعی، می‌توانند در تبیین عملکرد تحصیلی محصلان نقش موثری داشته باشند. در این تحقیق، سرمایه اجتماعی بر اساس سه بعد اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته است. اعتماد به عنوان عامل اصلی در توسعه و یکی از مهمترین مؤلفه های سرمایه اجتماعی است. با وجود اعتماد است که کنش های اجتماعی بر پایه انتخاب عقلانی شکل می‌گیرد و تداوم می‌یابد. اعتماد اگر از سطح روابط خونی و خویشاوندی بیرون نگردد و نتواند با محیط خارج پیوند یابد نمی‌تواند سرمایه اجتماعی مناسبی را شکل دهد. به عبارتی دیگر هر چه شعاع اعتماد گسترده تر باشد و از بعد فردی و محدود خارج شده و تعمیم یافته شود، منافع جمعی و کلان را ایجاد می‌نماید (حسنی، ۱۳۹۴، ص. ۴-۵). انسجام اجتماعی به وضعیتی گفته می‌شود که در آن افراد، نهادها، سازمان ها و گروه های مختلف جامعه با یکدیگر پیوند و هماهنگی داشته باشند و در نتیجه یک مجموعه‌ای منسجم، هدفمند و کارآمد را تشکیل دهند. به بیان دیگر، انسجام اجتماعی نوعی نظم و همبستگی اجتماعی است که زمینه تفاهم، همکاری و تعامل سازنده میان اعضای جامعه را فراهم می‌سازد (زبیری و کریمی موعاری، ۱۳۹۲، ص. ۴۱). مشارکت اجتماعی بر آن دسته از فعالیت های ارادی دلالت دارد که از طریق آنها اعضای یک جامعه در امور محله، شهر و روستا شرکت کرده و به صورت مستقیم یا غیرمستقیم در شکل دادن حیات اجتماعی مشارکت دارند (منظور و یادی پور، ۱۳۸۷، ص. ۱۵۱). در محیط های تحصیلات عالی، سرمایه اجتماعی می‌تواند از طریق ایجاد روابط مؤثر میان محصلان، تعامل سازنده با استادان، حمایت خانواده، گسترش شبکه های علمی و افزایش مشارکت در فعالیت های علمی و فرهنگی، زمینه ارتقای عملکرد تحصیلی را فراهم سازد. محصلانی که از سطح بالاتری از اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی برخوردار هستند، معمولاً از حمایت علمی و عاطفی بیشتری بهره مند می‌شوند، دسترسی گسترده تری به منابع

علمی دارند و از فرصت های بیشتری برای مبادله دانش و تجربه استفاده می کنند که این عوامل سبب می شود موفقیت تحصیلی آنان را افزایش دهد.

به نظر محقق، با وجود اهمیت سرمایه اجتماعی در محیط های تحصیلی، به نظر می رسد محصلان از سطح و ظرفیت یکسانی از سرمایه اجتماعی برخوردار نباشند. تفاوت در میزان اعتماد میان محصلان، مشارکت در فعالیت های علمی و فرهنگی و سطح انسجام اجتماعی می تواند در شکل گیری روابط علمی، میزان همکاری، انگیزه تحصیلی و فرایند یادگیری آنان نقش داشته باشد و از این طریق با عملکرد تحصیلی آنان ارتباط پیدا کند. بنابراین، بررسی این موضوع در محیط های تحصیلات عالی افغانستان از اهمیت برخوردار است؛ زیرا شرایط اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی موجود می تواند در شکل گیری روابط اجتماعی محصلان و میزان بهره گیری آنان از ظرفیت های اجتماعی مؤثر باشد. در پوهنتون تعلیم و تربیه کابل نیز، محصلان لیسانس علوم اجتماعی از نظر میزان اعتماد اجتماعی، مشارکت در فعالیت های علمی و فرهنگی و کیفیت روابط اجتماعی در وضعیت کاملاً یکسانی قرار ندارند. برخی محصلان ممکن است از روابط اجتماعی گسترده تر، تعامل سازنده تر با هم صنفان، استادان، حمایت اجتماعی و خانوادگی بیشتری برخوردار باشند و در نتیجه فرصت های بیشتری برای تبادل اطلاعات، همکاری علمی و مشارکت در فعالیت های آموزشی در اختیار داشته باشند. در مقابل، برخی دیگر ممکن است به دلیل محدود بودن روابط اجتماعی، مشارکت کمتر در فعالیت های علمی و دسترسی محدودتر به شبکه های ارتباطی و حمایت اجتماعی، با محدودیت هایی در زمینه انگیزه تحصیلی، حضور فعال در صنف و عملکرد تحصیلی مواجه باشند. تداوم چنین تفاوت هایی ممکن پیامد هایی برای عملکرد تحصیلی محصلان، کیفیت نیروی انسانی مورد نیاز جامعه و تحقق بهتر اهداف آموزشی و علمی داشته باشد. با توجه به اهمیت این موضوع، از دیدگاه محقق، بررسی نقش سرمایه اجتماعی در عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل می تواند به شناخت بهتر وضعیت موجود و روشن شدن نقش ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی در عملکرد تحصیلی آنان کمک کند. بررسی تجربی این موضوع می تواند زمینه ای برای فراهم شدن شواهد مورد نیاز برای مسئولان و برنامه ریزان علمی جهت توجه بیشتر به روابط اجتماعی، مشارکت علمی، انسجام و اعتماد میان محصلان در محیط پوهنتون فراهم سازد. از این رو، انجام تحقیق حاضر ضروری به نظر می رسد؛ زیرا شناخت نقش سرمایه اجتماعی در بهبود عملکرد تحصیلی می تواند زمینه طراحی برنامه هایی را فراهم کند که از طریق تقویت اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی، کیفیت تحصیلی و موفقیت علمی محصلان به ویژه محصلان پوهنتون تعلیم و تربیه کابل را ارتقا دهد. همچنان

تحقیق حاضر از هر دو بعد نظری و عملی دارای اهمیت است. از لحاظ نظری، یافته‌های این تحقیق می‌تواند به غنای ادبیات علمی مربوط به سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی در افغانستان خصوصاً در میان محصلان پوهنتون تعلیم و تربیه کمک کرده و بخشی از خلأ موجود در این حوزه را جبران نماید. همچنین نتایج این تحقیق می‌تواند زمینه آزمون و تبیین دیدگاه‌های نظری مرتبط با سرمایه اجتماعی را در بستر اجتماعی و فرهنگی افغانستان و همچنان در میان رشته‌های مختلف پوهنتون تعلیم و تربیه کابل فراهم نماید. از منظر عملی نیز یافته‌های تحقیق می‌تواند برای مسئولان وزارت تحصیلات عالی، مدیران پوهنتون‌ها، استادان و سایر دست‌اندرکاران نظام علمی در طراحی برنامه‌های تقویت تعاملات علمی، افزایش مشارکت اجتماعی، گسترش اعتماد متقابل و ایجاد محیط‌های علمی پویا و همکاری محور مورد استفاده قرار گیرد.

از آن جایی که پوهنتون یک نهاد تخصصی برای تولید علم و آراستن انسان‌ها به زیور علم است، ایجاب می‌کند که محصلان چنین نهادی از روابط اجتماعی سالم، اعتماد متقابل و مشارکت فعال برخوردار بوده و عملکرد تحصیلی مطلوب جهت رسیدن به اهداف علمی داشته باشند؛ اگر محصلان نهاد‌های تحصیلی از سرمایه اجتماعی کافی برخوردار نباشند، قطعاً با یک سلسله مشکلات از جمله کاهش همکاری‌های علمی، ضعف روابط میان محصلان، کاهش انگیزه تحصیلی، عدم مشارکت در فعالیت‌های علمی و در نتیجه کاهش عملکرد تحصیلی رو به رو خواهند شد. بنابراین پیرامون چنین موضوعی تحقیق لازم و ضروری است تا دریابیم که نقش سرمایه اجتماعی در تبیین عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل در چه سطح است؟ آیا بین سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی محصلان پوهنتون تعلیم و تربیه کابل رابطه وجود دارد یا خیر؟ از این لحاظ، این تحقیق در صدد بررسی نقش سرمایه اجتماعی در تبیین عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل است. زیرا پوهنتون تعلیم و تربیه کابل به عنوان یکی از مراکز علمی و اکادمیک کشور در عرصه تحصیل، تحقیق و تربیت نیروی متخصص نقش اساسی و تعیین‌کننده در افغانستان داشته است. در حال حاضر شمار زیادی از محصلان در این پوهنتون مشغول فراگیری علم و دانش می‌باشند؛ بنابراین لازم است مطالعه‌ای صورت گیرد تا مشخص شود که آیا میان سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی این پوهنتون رابطه وجود دارد؟ تا چه اندازه نقش در عملکرد تحصیلی آنان دارد یا خیر؟

اهداف این تحقیق قرار ذیل است

۱. بررسی نقشی سرمایه اجتماعی در تبیین عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل.
۲. تشخیص رابطه بین اعتماد اجتماعی با عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل.
۳. شناسایی رابطه بین مشارکت اجتماعی با عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل.
۴. بررسی رابطه بین انسجام اجتماعی با عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل.
۵. تبیین میزان تاثیر ابعاد سرمایه اجتماعی (اعتماد، مشارکت و انسجام اجتماعی) بر عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل.

پیشینه تحقیق

این بخش شامل یافته های تحقیقات داخلی و هم تحقیقات خارجی محققان و نویسندگان راجع به سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی می باشد که ذیلا به آن ها پرداخته شده است.

شماره	نویسنده	سال	عنوان تحقیق	یافته‌ها
۱	دهقان و سراجیان	۱۳۹۵	رابطه سرمایه اجتماعی خانوادگی و مشارکت والدین در امور مکتب با موفقیت تحصیلی شاگردان	در تحقیق خود نتیجه گرفتند که میان سرمایه اجتماعی خانوادگی، مشارکت والدین در امور مکتب و موفقیت تحصیلی شاگردان رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. نتایج نیز بیانگر آن بود که هر چه سطح سرمایه اجتماعی در خانواده بیشتر باشد، میزان مشارکت والدین در امور تحصیلی فرزندان افزایش یافته و در نتیجه موفقیت تحصیلی شاگردان نیز بهبود می یابد، از سوی دیگر، نتایج تحقیق بیانگر آن بود که سرمایه اجتماعی خانوادگی نسبت به سرمایه اجتماعی بیرون از خانواده تأثیر بیشتری بر موفقیت تحصیلی شاگردان دارد. به طور کلی محققان نتیجه گیری کردند که تقویت روابط خانوادگی، افزایش تعامل والدین با مکتب و گسترش شبکه های حمایتی اجتماعی میتواند نقش مؤثری در بهبود موفقیت تحصیلی شاگردان ایفا نماید (دهقان و سراجیان ۱۳۹۵ ص ۲۶-۲۳).

۲	جوان مجرد و همکاران	۱۴۰۱	نقش سرمایه های اجتماعی و روانشناختی در پیش بینی اشتیاق تحصیلی شاگردان	در تحقیق شان نشان دادند که میان سرمایه اجتماعی و اشتیاق تحصیلی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد؛ به این معنا که با افزایش سطح سرمایه اجتماعی میزان اشتیاق محصلان به فعالیت های علمی و تحصیلی نیز افزایش می یابد. نتایج همچنین بیانگر آن بود که مؤلفه های سرمایه اجتماعی به ویژه اعتماد اجتماعی و مشارکت گروهی نقش مهمی در تقویت انگیزه و علاقه محصلان نسبت به تحصیل دارند. افزون بر این نتایج تحقیق نشان داد که متغیرهای امیدواری، مشارکت گروهی و اعتماد اجتماعی توانسته اند بخش قابل توجهی از تغییرات اشتیاق تحصیلی را تبیین کنند. بر بنیاد یافته های این تحقیق، سرمایه اجتماعی به عنوان یکی از عوامل مؤثر در ارتقای انگیزه، علاقه مندی و مشارکت علمی محصلان شناخته شده و میتواند نقش مهمی در بهبود پیامدهای تحصیلی آنان ایفا کند (جوان مجرد و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۳۸-۳۶).
۳	محمدی	۱۴۰۱	رابطه سرمایه اجتماعی با موفقیت تحصیلی دانش آموزان	در نتایج تحقیق خود نشان داد که میان سرمایه اجتماعی و موفقیت تحصیلی رابطه معناداری مشاهده نشد و سرمایه اجتماعی تنها سهم بسیار اندکی در تبیین تغییرات موفقیت تحصیلی شاگردان داشت. در میان ابعاد سرمایه اجتماعی، تنها مؤلفه روابط اجتماعی با موفقیت تحصیلی رابطه معنادار اما ضعیفی نشان داد در حالی که مؤلفه های اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی ارتباط معناداری با موفقیت تحصیلی نداشتند (محمدی، ۱۴۰۱، ص ۴۵۴-۴۵۲).
۴	رازقی و کاظمی	۱۴۰۲	بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر توسعه عملکرد آموزشی و تحقیقی محصلان تحصیلات تکمیلی پوهنتون مازندران	نتایج این تحقیق نشان داد که میان شبکه های اجتماعی غیر رسمی و عملکرد تحصیلی و تحقیقی محصلان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. به این معنا که هر چه محصلان در تعاملات و روابط غیر رسمی بیشتری با استادان و سایر محصلان قرار داشته باشند عملکرد تحصیلی و تحقیقی آنان نیز بهبود می یابد. در مقابل میان شبکه های اجتماعی رسمی و عملکرد تحصیلی رابطه معناداری مشاهده نشد. یافته های تحقیق همچنان نشان داد که اعتماد اجتماعی و ابعاد مختلف آن با عملکرد تحصیلی و تحقیقی محصلان رابطه مثبت و معناداری دارد. بر این اساس هر چه میزان اعتماد محصلان به استادان هم صنفان مسئولان و ساختارهای علمی پوهنتون

بیشتر باشد، میزان موفقیت و پیشرفت تحصیلی آنان نیز افزایش میابد (رازقی و کاظمی، ۱۴۰۲، ص ۱۷-۱۵).

در تحقیق خود دریافت که ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی، به ویژه اعتماد و مشارکت اجتماعی، تأثیر مثبت و معناداری بر تاب آوری تحصیلی محصلان دارد. همچنین نتایج بیانگر آن بود محصلانی که از سطح بالاتری از اعتماد متقابل روابط اجتماعی مناسب و مشارکت بیشتر در فعالیتهای اجتماعی و علمی برخوردار هستند، توانایی بیشتری در مقابله با مشکلات، فشارها و چالشهای تحصیلی دارند. همچنان تحقیق حاضر بر اهمیت تقویت اعتماد اجتماعی، مشارکت محصلان در امور پوهنتونی، گسترش کار گروهی، همدلی و ایجاد فرصت های بیشتر برای حضور فعال محصلان در فعالیتهای علمی و اجتماعی تأکید نموده است. به طور کلی نتایج این تحقیق نشان می دهد که سرمایه اجتماعی میتواند نقش مهمی در افزایش تاب آوری و موفقیت تحصیلی محصلان ایفا نماید (علایی، ۱۴۰۳، ص ۸۰-۷۹).

دریافتند که سرمایه اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری بر پیشرفت تحصیلی محصلان دارد و همچنین نتایج نشان داد که ابعاد ساختاری و ارتباطی سرمایه اجتماعی و به ویژه ارزش ها و هنجارهای اجتماعی نقش برجسته ای در ارتقای پیشرفت تحصیلی ایفا میکنند. بر اساس یافته های این تحقیق تقویت روابط اجتماعی، مشارکت محصلان و نهادینه سازی ارزش های اجتماعی میتواند به بهبود عملکرد و پیشرفت تحصیلی محصلان منجر گردد (احمدی و فضولمند، ۱۴۰۴، ص ۹۶-۹۴).

در تحقیق خود نتیجه گرفتند که فرسودگی تحصیلی با عملکرد تحصیلی رابطه معنادار دارد و ابعاد مختلف آن در تبیین تغییرات عملکرد تحصیلی نقش دارند. یافته ها بیانگر آن بود که از میان ابعاد فرسودگی تحصیلی بی علاقهگی تحصیلی بیشترین ارتباط را با عملکرد تحصیلی داشته است در حالی که خستگی تحصیلی کمترین میزان ارتباط را نشان داده است. محققان نتیجه گیری کردند که کاهش فرسودگی تحصیلی، تقویت انگیزه حمایت های علمی و امید نسبت به آینده شغلی میتواند در بهبود عملکرد تحصیلی محصلان مؤثر باشد هر چند متغیر اصلی این تحقیق فرسودگی تحصیلی بوده است، اما یافته های آن نشان می دهد که عوامل اجتماعی، انگیزشی و

تبیین تأثیر سرمایه اجتماعی بر تاب آوری تحصیلی محصلان پوهنتون فرهنگیان در راستای سیاست های کلی ایجاد تحول در نظام تعلیم و تربیه

۵ علایی ۱۴۰۳

بررسی نقش سرمایه اجتماعی در پیشرفت تحصیلی محصلان پوهنتون بدخشان

۶ احمدی و فضولمند ۱۴۰۴

تأثیر فرسودگی تحصیلی بر عملکرد تحصیلی محصلان پوهنتون کابل

قاسمی و طاهر ۱۴۰۴

روانی می توانند بر عملکرد تحصیلی محصلان تأثیر گذار باشند. این موضوع اهمیت بررسی سایر عوامل اجتماعی از جمله سرمایه اجتماعی را در تبیین عملکرد تحصیلی برجسته می سازد (قاسمی و طاهر، ۱۴۰۴، ص ۱۴۰-۱۳۸).

نتایج نشان داد که میزان رضایت کارفرمایان از دانش تخصصی و توانایی های شناختی فارغان بیش از ۸۰ درصد بوده است که بیانگر سطح مطلوب پیشرفت تحصیلی آنان از بعد شناختی می باشد. همچنین کارفرمایان توانایی های عاطفی فارغان را مطلوب ارزیابی کردند اما در زمینه مهارت های عملی و توانایی های روانی-حرکتی سطح رضایت پایین تر گزارش شد بنابر این تحقیق امید بر ضرورت تقویت آموزش های عملی و مهارت های مورد نیاز بازار کار در برنامه های تحصیلات عالی تأکید کرده است (امید، ۱۴۰۴، ص ۷۸-۷۶).

امید ۱۴۰۴ رضایت کارفرمایان اداره های محلی ولایت بدخشان از پیشرفت تحصیلی فارغان پوهنتون بدخشان

تحقیقاتی که راجع به سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی در نهاد های مختلف داخلی و خارجی صورت گرفته و نتایج آنها در فوق ذکر شده است؛ به طور همه جانبه تمام موضوعات مربوط به سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی محصلان را مورد بررسی قرار نداده است. و همچنان هیچ یک از تحقیقاتی که در بالا آورده شده به بررسی نقش سرمایه اجتماعی در تبیین عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل به صورت مستقیم نپرداخته است و از طرف دیگر برخی از آن تحقیقات میزان رابطه میان سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی محصلان را بیان نکرده است که میزان رابطه میان سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی محصلان در چه سطح است؟ آیا سرمایه اجتماعی سبب بالا بردن سطح عملکرد تحصیلی میشود یا خیر؟ کدام یک از ابعاد سرمایه اجتماعی مهم و تأثیر گذاری بیشتر بر عملکرد تحصیلی دارند؟

با توجه به این مسایل، تحقیق حاضر به بررسی نقش سرمایه اجتماعی در تبیین عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل پرداخته است.

چارچوب نظری تحقیق

سرمایه اجتماعی در دهه های اخیر به عنوان یکی از مهم ترین مفاهیم علوم اجتماعی مورد توجه محققان قرار گرفته است. این مفهوم بیانگر مجموعه ای از روابط اجتماعی، اعتماد متقابل، هنجارهای همکاری و شبکه های ارتباطی است که تعامل میان افراد را تسهیل نموده و زمینه دستیابی آنان را به اهداف فردی و جمعی فراهم می سازد. در محیط های علمی نیز سرمایه اجتماعی می تواند از طریق

ایجاد روابط حمایتی، افزایش اعتماد، تقویت مشارکت و انسجام اجتماعی، نقش مهمی در موفقیت و بهبود عملکرد تحصیلی محصلان ایفا نماید. عملکرد تحصیلی یکی از شاخص های اساسی موفقیت نظام علمی محسوب می شود و تحت تأثیر عوامل مختلف فردی، خانوادگی و اجتماعی قرار دارد. در سال های اخیر بسیاری از محققان علوم اجتماعی بر این باور اند که موفقیت تحصیلی تنها به توانایی های فردی وابسته نیست، بلکه کیفیت روابط اجتماعی، میزان اعتماد، مشارکت، و انسجام اجتماعی نیز در بهبود عملکرد تحصیلی نقش اساسی دارند. بنابراین، برای تبیین رابطه میان سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل، استفاده از یک نظریه به تنهایی کافی نبوده و چارچوب نظری این تحقیق بر اساس تلفیق نظریات بوردیو، کلمن و پاتنام تدوین گردیده است. بوردیو سرمایه اجتماعی را مجموعه منابع و فرصت هایی می داند که افراد از طریق عضویت در شبکه های اجتماعی و روابط پایدار به دست می آورند. از دیدگاه بوردیو، هرچه افراد از شبکه های اجتماعی گسترده تر و روابط مستحکم تری برخوردار باشند، دسترسی آنان به منابع، حمایت ها و فرصت های موفقیت نیز افزایش می یابد. کلمن سرمایه اجتماعی را بخشی از ساختار اجتماعی می داند که دستیابی افراد به اهداف را تسهیل می کند. کلمن بر نقش اعتماد، تعهدات متقابل و شبکه های ارتباطی در موفقیت افراد تأکید دارد. در محیط پوهنتونی، اعتماد میان محصلان، استادان و سایر اعضای جامعه علمی زمینه همکاری علمی، تبادل معلومات، یادگیری مشترک و پیشرفت تحصیلی را فراهم می سازد. پاتنام نیز سرمایه اجتماعی را متشکل از اعتماد، شبکه های اجتماعی و مشارکت اجتماعی می داند که موجب افزایش همکاری، هماهنگی و کنش جمعی میان افراد می شود. از دیدگاه وی هرچه میزان مشارکت محصلان در فعالیت های علمی، فرهنگی و اجتماعی بیشتر باشد، فرصت های یادگیری، تبادل تجربه و موفقیت تحصیلی آنان نیز افزایش خواهد یافت. بر اساس این سه دیدگاه، سرمایه اجتماعی در این تحقیق با سه بعد اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی سنجیده شده است. همچنین عملکرد تحصیلی با سه بعد موفقیت تحصیلی، مسئولیت پذیری تحصیلی و انگیزه تحصیلی مورد بررسی قرار گرفته است. انتظار می رود افزایش اعتماد اجتماعی، تقویت انسجام اجتماعی و گسترش مشارکت اجتماعی، زمینه ارتقای موفقیت تحصیلی، مسئولیت پذیری و انگیزه تحصیلی محصلان را فراهم سازد. در مجموع، چارچوب نظری این تحقیق بر این فرض استوار است که سرمایه اجتماعی، از طریق ابعاد اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی، با عملکرد تحصیلی محصلان، شامل موفقیت تحصیلی، مسئولیت پذیری و انگیزه تحصیلی، رابطه دارد. بر همین اساس، این تحقیق با استفاده از روش آماری مناسب، رابطه و قدرت پیش بینی سرمایه اجتماعی

در تبیین عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل را مورد بررسی قرار داده است.

روش تحقیق

این تحقیق از نظر هدف توصیفی-تحلیلی از نظر ماهیت داده‌های تحقیق از نوع کمی از نظر ابزار جمع‌آوری اطلاعات پیمایشی از لحاظ نتیجه کاربردی و همچنان از نظر واحد تحلیل از مطالعه موردی می‌باشد. در این تحقیق، جامعه آماری تمام محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل انتخاب شده است که موضوع تحقیق عبارت است از بررسی نقش سرمایه اجتماعی در تبیین عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل می‌باشد، در این تحقیق واحد تحلیل تمام محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل هستند و همچنان موضوع مورد ارزیابی در این تحقیق شامل دو دسته از متغیرهای اصلی می‌باشد که سرمایه اجتماعی به عنوان متغیر مستقل و عملکرد تحصیلی به عنوان متغیر وابسته می‌باشند. از آنجایی که حجم جامعه آماری یعنی تعداد محصلان بر اساس آمار رسمی که از پوهنچی علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل به دست آمده است به تعداد ۳۶۰ تن بوده که از این میان با استفاده از روش تصادفی ساده و بکار گیری از فرمول کوکران Z سطح اطمینان، P احتمال وجود یک ویژگی در جامعه، Q احتمال عدم وجود یک ویژگی در جامعه و D خطای مجاز، N حجم جامعه آماری N_0 حجم نمونه اولیه برای جامعه نامحدود. ۱۸۶ نفر تعیین گردید.

$$N = \frac{Z^2 \times P \times Q}{d^2} N = \frac{3.84 \times 0.5 \times 0.5}{0.05 \times 0.05} N = 384$$

$$N = \frac{N \times N_0}{N + N_0 - 1} N = \frac{360 \times 384}{360 + 384 - 1} N = 186$$

برای جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق از ابزار پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. ابتدا به منظور مشخص کردن معرف‌های متغیرهای مورد سنجش، هر متغیر تعریف عملیاتی شده و سپس معرف‌ها تبدیل به گویه‌ها شده و در قالب مقیاس لیکرت تنظیم شده است. پرسشنامه شامل مجموعه‌ای از سوالات بسته در قالب طیف پنج درجه‌ای لیکرت (کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) بوده و ابعاد مختلف متغیرهای تحقیق را مورد سنجش قرار می‌دهد. این پرسشنامه شامل بخش‌های زیر می‌باشد: اطلاعات دموگرافیک (سن، وضعیت تاهل، سمسטר، قومیت، درآمد ماهانه....). سرمایه

اجتماعی (اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی)، عملکرد تحصیلی (موفقیت تحصیلی، مسئولیت پذیری تحصیلی و انگیزه تحصیلی). به منظور اعتبار سنجی و معیاری سازی پرسشنامه، پایایی و روایی پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفته است. در این راستا روایی (اعتبار) محتوای پرسشنامه یعنی اینکه پرسشنامه تا چه حد قادر به سنجش متغیرهای مورد نظر است، پرسشنامه در اختیار استاد راهنما و تعدادی از استادان، متخصصان حوزه جامعه‌شناسی و روش تحقیق قرار گرفته و پس از اعمال اصلاحات لازم، نهایی گردیده است. همچنین، برای تعیین پایایی (اعتماد) پرسشنامه، یعنی اینکه پرسشنامه در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسان به دست می‌دهد، مورد آزمون آلفای کرانباخ قرار گرفته است. ابزار گردآوری اطلاعات شامل دو پرسشنامه محقق ساخته، یعنی سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی است، که پرسشنامه سرمایه اجتماعی دارای ۲۱ سوال و سه مولفه؛ که شامل مولفه‌های چون اعتماد اجتماعی (۷ سوال)، انسجام اجتماعی (۷ سوال) و مشارکت اجتماعی (۷ سوال)، همچنان پرسشنامه عملکرد تحصیلی دارای ۲۱ سوال و سه مولفه می‌باشد که شامل مولفه‌های چون موفقیت تحصیلی (۷ سوال)، مسئولیت‌پذیری تحصیلی (۷ سوال) و انگیزه تحصیلی (۷ سوال)، می‌باشد که به منظور سنجش سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی استفاده شده است. که میزان پایایی هر کدام به ترتیب با استفاده از آزمون آلفای کرانباخ (۰,۹۲۷) و (۰,۸۸۳) بدست آمده است که نشان دهنده پایایی بسیار خوب پرسشنامه است. تجزیه و تحلیل داده‌های این تحقیق در دو سطح آماری یعنی آمار توصیفی و آمار استنباطی با استفاده نرم‌افزار spss انجام داده شده است. ۱. آمار توصیفی به منظور توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان (خصوصیات دیموگرافیک)، مورد توصیف قرار گرفته است. ۲. آمار استنباطی به منظور آزمون فرضیه‌ها، بررسی روابط بین متغیرها و همچنان نقش متغیر مستقل بر متغیر وابسته، که نتایج حاصله از این آزمون‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

جدول ۱: میزان پایایی یا آلفای کرانباخ پرسشنامه‌های سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی

مورد	نوع متغیر	آلفا کرانباخ		تعداد گویه‌ها
		تعداد	فی صدی	
پرسشنامه سرمایه اجتماعی	مستقل	۱۸۶	۱۰۰	۲۱
پرسشنامه عملکرد تحصیلی	وابسته	۱۸۶	۱۰۰	۲۱

یافته‌ها

یافته‌های تحقیق در دو بخش (توصیف متغیرهای دموگرافیک و آزمون متغیرهای اصلی تحقیق) مورد بررسی و سنجش قرار گرفته است.

جدول ۲: اعضای نمونه بر حسب ویژگی‌های جمعیت شناختی

نوع متغیر	رده‌ها	حجم نمونه	فراوانی رده‌ها	درصدی رده‌ها	درصدی تجمعی
حالت مدنی	متاهل	۱۸۶	۲۰	۱۰,۸	۱۰,۸
	مجرد	۱۸۶	۱۶۶	۸۹,۲	۱۰۰
	کمتر از ۱۸	۱۸۶	۱۰	۵,۴	۵,۴
	۱۸ تا ۲۰	۱۸۶	۴۰	۲۱,۵	۲۶,۹
	۲۱ تا ۲۵	۱۸۶	۹۶	۵۱,۶	۷۸,۵
سن	۲۶ تا ۳۰	۱۸۶	۱۹	۱۰,۲	۸۸,۷
	۳۱ تا ۳۵	۱۸۶	۱۱	۵,۹	۹۴,۶
	بالتر از ۳۵	۱۸۶	۱۰	۵,۴	۱۰۰
	سمستر ۱	۱۸۶	۲۲	۱۱,۸	۱۱,۸
	سمستر ۲	۱۸۶	۲۰	۱۰,۸	۲۲,۶
سال تحصیلی	سمستر ۳	۱۸۶	۱۸	۹,۷	۳۲,۳
	سمستر ۴	۱۸۶	۲۲	۱۱,۸	۴۴,۱
	سمستر ۵	۱۸۶	۲۰	۱۰,۸	۵۴,۸
	سمستر ۶	۱۸۶	۳۲	۱۷,۲	۷۲
	سمستر ۷	۱۸۶	۲۵	۱۳,۴	۸۵,۵
رشته تحصیلی	سمستر ۸	۱۸۶	۲۷	۱۴,۵	۱۰۰
	جامعه‌شناسی	۱۸۶	۶۹	۳۷,۱	۳۷,۱
	تاریخ	۱۸۶	۶۰	۳۲,۳	۶۹,۴
	جغرافیه	۱۸۶	۵۷	۳۰,۶	۱۰۰
	کمتر از ۵۰۰۰	۱۸۶	۶۳	۳۳,۹	۳۳,۹
درآمد ماهانه خانواده	۵۰۰۰ الی ۱۰۰۰۰	۱۸۶	۸	۴,۳	۳۸,۲
	۱۱۰۰۰ الی ۱۵۰۰۰	۱۸۶	۶۷	۳۶,۰	۷۴,۲
	۱۶۰۰۰ الی ۲۰۰۰۰	۱۸۶	۳۲	۱۷,۲	۹۱,۴
	بالتر از ۲۰۰۰۰	۱۸۶	۱۶	۸,۶	۱۰۰
	پشتون	۱۸۶	۵۲	۲۸,۰	۲۸,۰
قومیت	تاجک	۱۸۶	۷۷	۴۱,۴	۶۹,۴
	هزاره	۱۸۶	۳۱	۱۶,۷	۸۶,۰
	ازبیک	۱۸۶	۱۷	۹,۱	۹۵,۲
	سایر اقوام	۱۸۶	۹	۴,۸	۱۰۰
	کرایی	۱۸۶	۱۰۷	۵۷,۵	۵۷,۵
	اجاره	۱۸۶	۱۲	۶,۵	۶۴,۰

۹۸،۴	۳۴،۴	۶۴	۱۸۶	مال خود	نوع خانه نشیمن
				شماست	
۱۰۰	۱،۶	۳	۱۸۶	سایر جاها	
۲۲،۰	۲۲،۰	۴۱	۱۸۶	شغل آزاد	شغل یا وظیفه
۲۸،۵	۶،۵	۱۲	۱۸۶	کارمند دولت	
۳۴،۴	۵،۹	۱۱	۱۸۶	معلم	
۴۸،۹	۱۴،۵	۲۷	۱۸۶	سایر شغل ها	
۱۰۰	۵۱،۱	۹۵	۱۸۶	بیکار	

توصیف خصوصیات جمعیت شناختی پاسخگویان

تعداد مجموعی پاسخگویان ۱۸۶ تن بوده که از نظر حالت مدنی، تعداد ۲۰ تن که ۱۰،۸ درصد را تشکیل می‌دهند متاهل و به تعداد ۱۶۶ نفر دیگر را مجرد ها که ۸۹،۲ درصد از کل جمعیت را تشکیل می‌دهند می‌باشند که بیشترین رقم نمونه آماری را در بر دارند. از نظر سنی، اعضای نمونه به ۶ رده سنی توزیع گردیده اند که اکثریت پاسخگویان در دو رده سنی ۱۸ تا ۲۰ که به تعداد (۴۰) تن با درصدی (۲۱،۵) می‌باشد و رده سنی ۲۱ تا ۲۵ که با درصدی (۵۱،۶) قرار می‌گیرند می‌باشند که بیشترین درصدی ها را به خود اختصاص داده‌اند. و به تعداد ۱۹ تن که ۱۰،۲ درصد را در بر می‌گیرد در رده سنی ۲۶ تا ۳۰ سال و ۱۱ تن که ۵،۹ درصد را شامل می‌شود در رده سنی ۳۱ تا ۳۵ سال قرار دارند و به تعداد ۱۰ دیگر کمتر از ۱۸ سال و ۱۰ تن هم بالاتر از ۳۵ سال سنین خویش را گذارش کرده‌اند. اعضای نمونه از لحاظ سال تحصیلی در قالب ۸ سمستر توزیع گردیده که ۲۲ تن سمستر اول با درصدی ۱۱،۸، به تعداد ۲۰ تن سمستر دوم با درصدی ۱۰،۸، و ۱۸ تن سمستر سوم با درصدی ۹،۷، به تعداد ۲۲ تن سمستر چهارم با درصدی ۱۱،۸، و ۲۰ نفر دیگر سمستر پنجم با درصدی ۱۰،۸، و در این میان محصلان سمستر ششم با درصدی ۱۷،۲ و تعداد ۳۲ تن بیشترین افراد نمونه آماری را از لحاظ سال تحصیلی تشکیل می‌دهند همچنان به تعداد ۲۷ تن اعضای نمونه از نظر سال تحصیل سمستر هشتم و ۲۵ تن دیگر سمستر هفتم بوده‌اند. از منظر رشته تحصیلی محصلان این پوهنچی به سه دیپارتمنت می‌رسد که از این میان ۶۹ تن که ۳۷،۱ درصد اعضای جامعه آماری را تشکیل می‌دهند محصلان دیپارتمنت جامعه شناسی می‌باشند و به تعداد ۶۰ تن دیگر را با درصدی ۳۲،۳ محصلان دیپارتمنت تاریخ به خود اختصاص داده و در نهایت ۵۷ تن دیگر محصلان دیپارتمنت تاریخ هستند که ۳۰،۶ درصد اعضای نمونه را در بر دارند و از این میان بیشترین درصدی اعضای جامعه آماری را محصلان جامعه شناسی این پوهنچی تشکیل داده‌اند. از نظر درآمد ماهانه خانواده، ۶۳ تن که ۳۳،۹ درصد را تشکیل می‌دهند درآمد ماهانه خانواده شان را کمتر از ۵۰۰۰ گذارش کرده اند، ۸ تن که دارای

درصدی ۴,۳ می‌باشند درآمد خانواده خود را بین ۵۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰ گفته‌اند، ۶۷ تن که ۳۶ درصد از جمعیت آماری را در بر میگیرند درآمد خانواده را بین ۱۱ هزار تا ۱۵ هزار گزارش کردند و همچنان ۳۲ نفر بین ۱۶ هزار تا ۲۰ هزار و ۱۶ نفر هم بیشتر از ۲۰ هزار درآمد ماهانه خانواده خود را گفته و از میان این آمار نتیجه گرفته می‌شود که درآمد ماهانه خانواده محصلان پایین می‌باشد. از لحاظ قومیت ۵۲ تن اعضای نمونه پشتون، ۷۷ تن تاجک، ۳۱ تن هزاره، ۱۷ تن ازبیک و تعداد دیگری را هم سایر اقوام تشکیل می‌دهند. از منظر نوع خانه نشیمن ۱۰۷ تن گفته‌اند دارای خانه های کرایه می‌باشند، ۱۲ تن دیگر گفته اجاره است، و ۶۴ تن هم خانه شخصی یا مال خودشان بوده و سه تن هم سایر جاها. از لحاظ شغلی ۴۱ تن دارنده شغل آزاد، ۱۲ تن کارمند دولت، ۱۱ تن معلم و ۲۷ تن هم دارنده سایر شغل های دیگر و ۹۵ تن هم بیکار بوده اند در این میان بیشترین تعداد اعضای جامعه آماری را اشخاص بیکار تشکیل می‌دهند.

جدول ۳: سنجش رابطه بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل

متغیرها	ضریب همبستگی	سطح معناداری
اعتماد اجتماعی	۰,۵۶۳	۰,۰۰۱
عملکرد تحصیلی		
انسجام اجتماعی	۰,۷۰۵	۰,۰۰۱
عملکرد تحصیلی		
مشارکت اجتماعی	۰,۷۶۷	۰,۰۰۱
عملکرد تحصیلی		
سن	-۰,۰۴۶	۰,۲۶۷
عملکرد تحصیلی		
درآمد ماهانه خانواده	-۰,۰۳۳	۰,۳۲۷
عملکرد تحصیلی		

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

یافته‌ها در جدول ۳ در مورد رابطه و سطح معناداری مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی با عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه قرار ذیل بیان گردیده است: به منظور بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن با عملکرد تحصیلی محصلان، از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج جدول همبستگی پیرسون نشان داد که بین اعتماد اجتماعی و عملکرد تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد ($r = ۰,۵۶۳$ ، $Sig = ۰,۰۰۱$) این یافته بیانگر آن است که با افزایش سطح اعتماد اجتماعی، عملکرد تحصیلی محصلان نیز بهبود می‌یابد. همچنین، بین انسجام

اجتماعی و عملکرد تحصیلی رابطه مثبت، قوی و معناداری مشاهده شد ($r = 0,705$, $Sig = 0,001$) که نشان می‌دهد هرچه میزان انسجام اجتماعی محصلان بیشتر باشد، عملکرد تحصیلی آنان نیز در سطح بالاتری قرار خواهد گرفت. افزون بر این، مشارکت اجتماعی با ضریب همبستگی ($Sig = 0,001$, $r = 0,767$) قوی ترین رابطه را با عملکرد تحصیلی نشان داد؛ بنابراین مشارکت اجتماعی در مقایسه با سایر ابعاد سرمایه اجتماعی، بیشترین ارتباط را با عملکرد تحصیلی محصلان دارد.

در مقابل، نتایج نشان داد که بین سن و عملکرد تحصیلی ($Sig = 0,267$, $r = -0,046$) و نیز بین درآمد ماهانه خانواده و عملکرد تحصیلی ($Sig = 0,327$, $r = -0,033$) رابطه معناداری وجود ندارد. بنابراین، تغییرات عملکرد تحصیلی محصلان را نمی‌توان با سن و درآمد خانواده تبیین کرد. به طور کلی، نتایج آزمون همبستگی پیرسون بیانگر آن است که هر سه مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، یعنی اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی، با عملکرد تحصیلی رابطه مثبت و معناداری دارند؛ اما شدت این رابطه در میان ابعاد مختلف یکسان نیست، به گونه‌ای که مشارکت اجتماعی قوی ترین و اعتماد اجتماعی ضعیف ترین رابطه را با عملکرد تحصیلی نشان داده است.

جدول ۴: خلاصه مدل رگرسیون

دوربین-واتسون	خطای معیار	تعدیل شده R^2	ضریب تعیین R^2	ضریب همبستگی R	Model
۱,۸۳۹	۰,۳۷۹	۰,۶۰۸	۰,۶۱۹	۰,۷۸۷	۱

a. predictors; (constant), انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی، سن، درآمد ماهانه خانواده، مشارکت اجتماعی

b. Dependent Variable; عملکرد تحصیلی

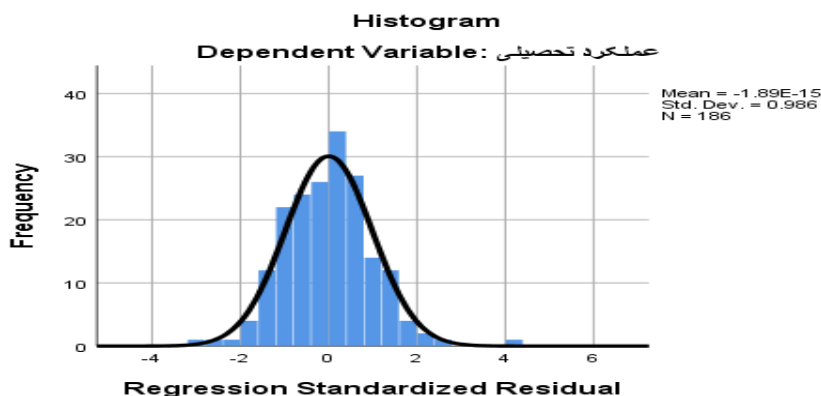
نتایج جدول ۴ خلاصه مدل نشان می‌دهد که مقدار ضریب همبستگی چندگانه ($R = 0,787$) بیانگر رابطه قوی بین متغیرهای مستقل و عملکرد تحصیلی است. همچنین مقدار ضریب تعیین ($R^2 = 0,619$) نشان می‌دهد که ۶۱,۹ درصد از تغییرات عملکرد تحصیلی توسط متغیرهای وارد شده در مدل تبیین می‌شود. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده ($Adjusted R^2 = 0,608$) نیز بیان می‌کند که پس از تعدیل مدل، قدرت تبیین آن همچنان در سطح مطلوب باقی مانده است. افزون بر این، مقدار خطای معیار برآورد ($Std. Error = 0,379$) پایین بوده که نشان‌دهنده دقت مناسب مدل در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی است. همچنان مقدار آماره دوربین-واتسون ($Durbin-Watson = 1,839$) در محدوده قابل قبول قرار دارد و بیانگر استقلال خطاها و برقرار بودن این پیش فرض رگرسیون می‌باشد. با این حال، بر اساس جدول ضرایب رگرسیون، تنها مشارکت اجتماعی و انسجام اجتماعی اثر مثبت و معنادار بر

عملکرد تحصیلی داشته‌اند، در حالی که اعتماد اجتماعی، سن و درآمد ماهانه خانواده اثر معناداری نشان نداده‌اند.

جدول ۵: بررسی پیش فرض های رگرسیون

پیش فرض	شاخص	نتیجه
استقلال خطاها	دورین-واتسون	تایید شد
همخطی چندگانه	از ۱,۰۰۷ تا ۳,۹۵۷ VIF	تایید شد
نرمال بودن باقیمانده ها	Histogram and p-p plot	تایید شد
همسانی واریانس	scatterplot	تایید شد
نقاط پرت	حد اکثر = ۰,۱۴۶ Cook's distance	مشاهده نشد

پیش از اجرای رگرسیون خطی چند متغیره، پیش فرض های اساسی این آزمون مورد بررسی قرار گرفت تا از اعتبار نتایج اطمینان حاصل شود. نخست، شاخص دورین-واتسون (Durbin-Watson) برابر با ۱,۸۳۹ بدست آمد که در دامنه قابل قبول (۱,۵ تا ۲,۵) قرار دارد؛ بنابراین فرض استقلال خطاها برقرار بوده و بین باقی مانده های مدل خود همبستگی مشاهده نشد یعنی خطاها از یکدیگر مستقل هستند. دوم، برای بررسی هم خطی چندگانه از شاخص های Tolerance و VIF استفاده شد. نتایج نشان داد که مقادیر Tolerance برای تمام متغیرها بیشتر از 0.10 و مقادیر VIF نیز کمتر از 5 است؛ بنابراین بین متغیرهای مستقل هم خطی چندگانه نگران کننده وجود ندارد و هر یک از متغیرها سهم مستقلی در مدل رگرسیون دارند. سوم، به منظور بررسی نرمال بودن باقی مانده ها، هیستوگرام و نمودار Normal P-P Plot مورد ارزیابی قرار گرفت. هیستوگرام باقی مانده های معیاری شکل تقریباً زنگوله ای داشت و نقاط در نمودار P-P Plot با فاصله اندکی در امتداد خط قطری قرار گرفته بودند؛ بنابراین می توان نتیجه گرفت که توزیع باقی مانده ها تقریباً نرمال است. چهارم، برای بررسی همسانی واریانس خطاها و خطی بودن رابطه از نمودار Scatterplot استفاده شد. پراکندگی تصادفی نقاط در اطراف خط صفر و عدم وجود هرگونه الگوی منظم، قیفی یا منحنی نشان داد که فرض همسانی واریانس خطاها و همچنین فرض خطی بودن رابطه میان متغیرهای مستقل و عملکرد تحصیلی برقرار است. در نهایت، بررسی شاخص های Cook's Distance و Mahal Distance نیز نشان داد که داده پرت اثرگذار و غیرعادی در مدل وجود ندارد و هیچ مشاهده ای تأثیر نامتناسب بر ضرایب رگرسیون نگذاشته است در مجموع، نتایج بررسی پیش فرض ها نشان می دهند که تمام شرایط لازم برای اجرای رگرسیون خطی چند متغیره برقرار بوده و مدل رگرسیون از اعتبار آماری مناسب برخوردار است.

شکل ۱: عملکرد تحصیلی

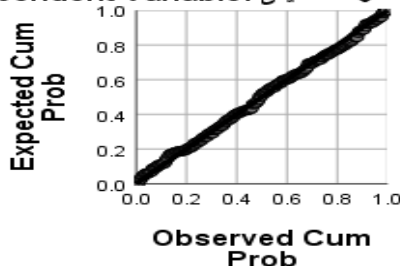
جدول ۶: نتایج آزمون آنوا

مدل	جمع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معناداری
رگرسیون	۴۲,۰۴۹	۵	۸,۴۱۰	۵۸,۴۰۳	۰,۰۰۱
باقی مانده	۲۵,۹۱۹	۱۸۰	۰,۱۴۴		
مجموعه	۶۷,۹۶۸	۱۸۵			

به اساس جدول شماره ۶ می‌توان گفت که مدل رگرسیون از نظر آماری معنادار است زیرا نتایج این یافته نشان داد که مقدار آماره $F=58,403$ و سطح معناداری ($sig=0,001$) می‌باشد. آماره F میزان برازش و معناداری کلی مدل رگرسیون را ارزیابی می‌کند و نشان می‌دهد که آیا متغیرهای مستقل در مجموع، توانایی تبیین متغیر وابسته را دارند یا خیر. از آنجا که سطح معناداری بدست آمده کمتر از $0,005$ است می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیون از نظر آماری معنادار است. این یافته بیانگر آن است که متغیرهای وارد شده به مدل، شامل سن، درآمد ماهانه خانواده، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی، در مجموع توانایی تبیین عملکرد تحصیلی را دارند. با این حال، بررسی جدول ضرایب رگرسیون نشان داد که از میان این متغیرها، تنها انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی دارای اثر مثبت و معنادار بر عملکرد تحصیلی هستند، در حالی که سن، درآمد ماهانه خانواده و اعتماد اجتماعی اثر معناداری بر عملکرد تحصیلی نشان ندادند.

Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual

Dependent Variable: عملکرد تحصیلی

شکل ۲: عملکرد تحصیلی

جدول ۷: ضرایب رگرسیون

مدل	ضریب معیاری بیتا (beta)	مقدار T	سطح معناداری (sig)	VIF
سن	۰,۰۹۱	۱,۹۳۸	۰,۰۵۴	۱,۰۴۶
درآمد ماهانه خانواده	۰,۰۰۴	۰,۰۸۱	۰,۹۳۵	۱,۰۰۷
اعتماد اجتماعی	-۰,۰۱۶	-۰,۲۲۵	۰,۸۲۲	۲,۴۸۷
انسجام اجتماعی	۰,۲۶۱	۲,۸۵۵	۰,۰۰۵	۳,۹۵۷
مشارکت اجتماعی	۰,۵۸۴	۷,۴۷۳	۰,۰۰۱	۲,۸۸۲

a. Dependent Variable: عملکرد تحصیلی

برای معلوم کردن اینکه کدام یک از ابعاد سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی) نقش بیشتری در افزایش عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل دارند و همچنین برای کنترل متغیرهای مداخله‌گر؛ طبق جدول ۷ از آزمون ریگرسیون خطی چند متغیره به روش گام به گام استفاده شده است. در این آزمون دو متغیر شامل مشارکت اجتماعی و انسجام اجتماعی، وارد معادله رگرسیون شده است که نشان می‌دهد مشارکت اجتماعی و انسجام اجتماعی نسبت به اعتماد اجتماعی، سن و درآمد ماهانه خانواده نقش تعیین‌کننده در افزایش عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل دارند. از محتویات جدول شماره ۷ معلوم می‌گردد که مشارکت اجتماعی با ضریب معیاری $(\beta = 0,584)$ ، $(t = 7,473)$ و $(sig = 0,001)$ قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده عملکرد تحصیلی بوده است؛ به این معنا که با افزایش مشارکت اجتماعی، عملکرد تحصیلی نیز به طور معناداری افزایش می‌یابد. همچنین، انسجام اجتماعی نیز با ضریب معیاری $(\beta = 0,261)$ ، $(t = 2,855)$ و $(sig = 0,005)$ تأثیر مثبت و معناداری بر عملکرد تحصیلی داشته است. در مقابل، سن، درآمد ماهانه خانواده و اعتماد اجتماعی اثر معناداری بر عملکرد تحصیلی نشان ندادند؛ زیرا مقدار سطح معناداری آن‌ها بزرگتر از

۰,۰۵ بود. بنابراین، پس از کنترل هم‌زمان سایر متغیرها، تنها مشارکت اجتماعی و انسجام اجتماعی توانستند عملکرد تحصیلی محصلان را به طور معنادار پیش‌بینی کنند.

بحث و مناقشه

تحقیق حاضر با هدف اصلی بررسی نقش سرمایه اجتماعی در تبیین عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل انجام شده است. یافته‌های تحقیق نشان داد که میان سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی محصلان رابطه مثبت و معنادار وجود دارد و در میان ابعاد مورد بررسی، مشارکت اجتماعی قوی‌ترین رابطه را با عملکرد تحصیلی نشان داده و پس از آن انسجام اجتماعی قرار گرفته است؛ در حالی که اعتماد اجتماعی اگرچه در سطح همبستگی رابطه مثبت و معناداری با عملکرد تحصیلی داشت، در مدل رگرسیون پس از کنترل سایر متغیرها سهم مستقل معناداری نشان نداد. این نتیجه نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی در محیط تحصیلی تنها به میزان اعتماد افراد محدود نمی‌شود، بلکه نحوه حضور، مشارکت و پیوند محصلان با محیط اجتماعی و علمی پوهنتون نیز اهمیت اساسی دارد.

در پاسخ به سؤال اول تحقیق درباره رابطه اعتماد اجتماعی با عملکرد تحصیلی، نتایج آزمون پیرسون نشان داد که میان این دو متغیر رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. از نظر علمی، می‌توان این یافته را چنین تفسیر کرد که اعتماد میان محصلان و اعضای جامعه علمی می‌تواند زمینه تعامل، تبادل معلومات و همکاری را مساعد سازد و از این طریق با عملکرد بهتر تحصیلی همراه باشد. با این حال، در تحلیل رگرسیون، اعتماد اجتماعی پس از ورود هم‌زمان سایر متغیرها نقش مستقل معناداری با عملکرد تحصیلی نشان نداد. این تفاوت به معنای نبود رابطه میان اعتماد و عملکرد تحصیلی نیست؛ بلکه نشان می‌دهد بخشی از ارتباط اعتماد اجتماعی با عملکرد تحصیلی با مشارکت و انسجام اجتماعی مشترک است و زمانی که این ابعاد هم‌زمان در مدل قرار می‌گیرند، سهم مستقل اعتماد کاهش می‌یابد. در نتیجه، برای پاسخ به این سؤال باید میان (رابطه دومتغیره) و (سهم مستقل در مدل چند متغیره) تفکیک صورت گیرد.

در پاسخ به سؤال دوم تحقیق درباره رابطه مشارکت اجتماعی با عملکرد تحصیلی، مشارکت اجتماعی قوی‌ترین رابطه را با عملکرد تحصیلی نشان داد و در رگرسیون نیز بیشترین نقش را در تبیین عملکرد تحصیلی داشت. این یافته را می‌توان از این جهت تفسیر کرد که مشارکت محصلان در فعالیت‌های علمی، فرهنگی و گروهی فرصت بیشتری برای تعامل با هم‌صنفان و استادان، تبادل تجربه، دریافت معلومات و همکاری علمی ایجاد می‌کند. بنابراین، مشارکت اجتماعی می‌تواند از طریق فعال ساختن

روابط و منابع موجود در محیط پوهنتون، زمینه مساعد تری برای موفقیت تحصیلی فراهم سازد. این نتیجه با یافته‌های جوان مجرد و همکاران (۱۴۰۱) همخوانی دارد؛ آنان نیز مشارکت گروهی و اعتماد اجتماعی را از عوامل مهم مرتبط با اشتیاق تحصیلی دانسته و توانایی این متغیرها را در تبیین بخشی از تغییرات اشتیاق تحصیلی تأیید کرده‌اند.

در پاسخ به سؤال سوم تحقیق درباره رابطه انسجام اجتماعی با عملکرد تحصیلی، نتایج نشان داد که انسجام اجتماعی رابطه مثبت و معناداری با عملکرد تحصیلی دارد و در مدل رگرسیون نیز سهم مستقل و معناداری نشان می‌دهد. این یافته بیانگر آن است که وجود روابط منسجم، همکاری، احساس تعلق و تعامل سازنده میان محصلان می‌تواند محیط اجتماعی مساعد تری برای فعالیت‌های تحصیلی ایجاد کند. در چنین محیطی، محصلان می‌توانند از حمایت و همکاری هم‌صنفان استفاده کرده، در فعالیت‌های گروهی مشارکت بیشتری داشته و مشکلات تحصیلی خود را از طریق روابط اجتماعی بهتر مدیریت کنند. بنابراین، یافته حاضر نشان می‌دهد که عملکرد تحصیلی صرفاً به ویژگی‌های فردی محصل وابسته نیست، بلکه کیفیت روابط اجتماعی موجود در محیط تحصیلی نیز می‌تواند با آن ارتباط داشته باشد.

در پاسخ به سؤال چهارم تحقیق درباره میزان تبیین عملکرد تحصیلی توسط ابعاد سرمایه اجتماعی، نتایج رگرسیون چند متغیره نشان داد که مدل کلی از نظر آماری معنادار است و در میان متغیرهای وارد شده، مشارکت اجتماعی و انسجام اجتماعی دارای نقش مثبت و معنادار بودند، در حالی که اعتماد اجتماعی، سن و درآمد ماهانه خانواده نقش مستقل معناداری نشان ندادند. بنابراین، یافته‌ها نشان می‌دهد که در جامعه مورد مطالعه، ابعاد فعال و تعاملی سرمایه اجتماعی، به ویژه مشارکت و انسجام، نسبت به اعتماد به تنهایی قدرت بیشتری برای تبیین تفاوت‌های عملکرد تحصیلی دارند. نتایج تحقیق حاضر در مجموع با یافته‌های احمدی و فضولمند (۱۴۰۴)، دهقان و سراجیان (۱۳۹۵)، جوان مجرد و همکاران (۱۴۰۱)، رازقی و کاظمی (۱۴۰۲) و علایی (۱۴۰۳) همخوانی دارد؛ زیرا در این مطالعات نیز نقش مثبت سرمایه اجتماعی و برخی ابعاد آن در بهبود پیامد‌های تحصیلی تأیید شده است. در مقابل، یافته حاضر با نتیجه محمدی (۱۴۰۱) تفاوت دارد؛ زیرا محمدی رابطه معناداری میان سرمایه اجتماعی و موفقیت تحصیلی مشاهده نکرده و تنها روابط اجتماعی را دارای رابطه معنادار و ضعیف دانسته است. این تفاوت می‌تواند با تفاوت در جامعه آماری، محیط تحصیلی، شرایط اجتماعی و فرهنگی و شیوه اجرای تحقیق ارتباط داشته باشد؛ زیرا تحقیق حاضر بر محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل تمرکز دارد و نتایج آن به ویژگی‌های همین جامعه آماری وابسته

است. از این رو، یافته‌های حاضر نشان می‌دهد که شدت و اهمیت ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی در محیط‌های تحصیلی مختلف می‌تواند یکسان نباشد. در مجموع، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی در تبیین عملکرد تحصیلی محصلان اهمیت دارد، اما همه ابعاد آن نقش یکسانی ندارند. مشارکت اجتماعی قوی‌ترین نقش را نشان داده و پس از آن انسجام اجتماعی قرار گرفته است؛ در حالی که اعتماد اجتماعی در رابطه دومتغیره معنادار بوده، اما پس از کنترل سایر متغیرها سهم مستقل معناداری نداشته است.

نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر با هدف بررسی نقش سرمایه اجتماعی در تبیین عملکرد تحصیلی محصلان لیسانس علوم اجتماعی پوهنتون تعلیم و تربیه کابل انجام شد. این تحقیق بر سه محور اصلی متمرکز بود: نخست، بررسی رابطه میان ابعاد سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی؛ دوم، تعیین میزان تأثیر هر یک از ابعاد سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی) بر عملکرد تحصیلی؛ و سوم، شناسایی بعدی از سرمایه اجتماعی که بیشترین نقش را در تبیین عملکرد تحصیلی محصلان دارد.

یافته‌های تحقیق نشان داد که سرمایه اجتماعی از طریق ابعاد اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی با عملکرد تحصیلی محصلان رابطه مثبت و معناداری دارد. در میان این ابعاد، مشارکت اجتماعی بیشترین سهم را در تبیین عملکرد تحصیلی داشته و پس از آن انسجام اجتماعی قرار گرفته است. این یافته بیانگر آن است که حضور فعال محصلان در فعالیت‌های علمی، فرهنگی و اجتماعی، همکاری با هم‌مصرفی‌ها، تعامل سازنده با استادان و احساس تعلق به محیط پوهنتون، زمینه موفقیت و پیشرفت تحصیلی را فراهم می‌سازد. از نظر علمی، این تحقیق با تأیید دیدگاه‌های بوردیو، کلمن و پاتنام، شواهد تجربی تازه‌ای درباره نقش سرمایه اجتماعی در محیط تحصیلات عالی افغانستان ارائه کرده و بخشی از خلأ موجود در ادبیات این حوزه را جبران نموده است. همچنین نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی می‌تواند به عنوان یکی از منابع مهم در سیاست‌گذاری علمی و برنامه‌ریزی برای ارتقای کیفیت آموزش مورد استفاده قرار گیرد.

از نظر کاربردی، پیشنهاد می‌شود وزارت تحصیلات عالی، مسئولان پوهنتون‌ها و استادان زمینه مشارکت گسترده‌تر محصلان در انجمن‌های علمی، فعالیت‌های فرهنگی، برنامه‌های گروهی و تحقیقی را فراهم سازند، تعامل علمی میان استادان و محصلان را تقویت کنند و برنامه‌هایی برای افزایش اعتماد متقابل و انسجام اجتماعی در محیط‌های پوهنتونی طراحی و اجرا نمایند.

از نظر بنیادی، پیشنهاد می‌شود تحقیق‌های آینده نقش سرمایه اجتماعی را در سایر پوهنتون‌های دولتی و خصوصی، رشته‌های مختلف تحصیلی و مقاطع گوناگون آموزش عالی بررسی کنند و با استفاده از روش‌های طولی، مقایسه‌ای و آمیخته، عوامل مؤثر بر عملکرد تحصیلی را با دقت بیشتری تبیین نمایند تا امکان تعمیم یافته‌ها در سطح نظام تحصیلات عالی افغانستان فراهم شود.

سیاس‌گذاری

نویسندگان از رهنمایی‌های علمی و مشوره‌های سازنده استاد رهنمای محترم و همچنان از همکاری تمام کسانی که در مراحل انجام تحقیق و تهیه این مقاله یاری رسانده‌اند، صمیمانه سپاس‌گذاری و قدردانی می‌نمایند.

سهم نویسندگان در تحقیق (مقاله)

در این تحقیق نویسنده اول در جمع‌آوری منابع و نگارش بخش‌های مرور ادبیات (مبانی نظری) و پیشینه مرتبط با موضوع تحقیق، نویسنده‌ی دوم در جمع‌آوری دیتای مورد نیاز، و تحلیل و تفسیر داده‌ها و نویسنده سوم، در ویرایش و ترتیب و تنظیم نهایی تحقیق نقش داشته‌اند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که در ارتباط با این تحقیق (مقاله) هیچ‌گونه تضاد منافع وجود ندارد.

منابع

- احمدی، ع، فضولمند، ا. ف. (۱۴۰۴). بررسی نقش سرمایه اجتماعی در پیشرفت تحصیلی محصلان پوهنتون بدخشان. *مجله علمی تحقیقی پامیر*، ۱۰ (۳۴)، ۹۶-۹۴. <https://doi.org/10.63810/Parj.vo10i34.198>
- اختر، م. م. (۱۳۸۵). سرمایه اجتماعی. تهران: مهدی اختر محقق.
- امید، ف. (۱۴۰۴). رضایت کارفرمایان اداره‌های محلی ولایت بدخشان از پیشرفت تحصیلی فارغان پوهنتون بدخشان. *مجله علمی تحقیقی پامیر*، ۱۰ (۳۲)، ۸۰-۷۶. <https://doi.org/10.63810/Parj.vo10i32.188>
- پری‌کاری، م. م.، پری‌کاری، م. (۱۴۰۴). بررسی رابطه تاب‌آوری تحصیلی و عملکرد تحصیلی. *فصل‌نامه یافته‌های نوین در علوم انسانی*، ۲ (۲)، ۲۶۱-۲۷۲. [لینک](#)
- جوان مجرد، ع. ن.، شیخی فینی، ع. ا.، ابوالقاسمی، ع. زینلی پور، ح. (۱۴۰۱). نقش سرمایه‌های اجتماعی و روانشناختی در پیش‌بینی اشتیاق تحصیلی محصلان. *مجله مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۱۹ (۴۵)، ۳۸-۳۶. <https://dor.10.22111/JEPS.2022.6567>
- حسینی، ح. (۱۳۹۴). سرمایه اجتماعی در توسعه سیاسی ایران. کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی روانشناسی و علوم اجتماعی. مرکز همایش‌های بین‌المللی صدا و سیما. ۵-۴. [لینک](#)
- در تاج، ف.، زارعی زوارکی، ا.، علی‌آبادی، خ.، فرج‌الهی، م.، دلاور، ع. (۱۳۹۵). تأثیر آموزش از راه دور مبتنی بر موبایل بر عملکرد تحصیلی محصلان پوهنتون پیام نور. *فصل‌نامه تحقیق در نظام آموزشی*، ۸-۳. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23831324.1395.10.35.1.4>
- دهقان، ح.، سراجیان، م. م. (۱۳۹۵). رابطه سرمایه اجتماعی خانوادگی و مشارکت والدین در امور مدرسه با موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان. *فصل‌نامه خانواده و تحقیق*، ۲۶-۲۳. <https://dor.20.1001.1.26766728.1396.14.3.1.6>
- رازی، ن.، کاظمی، م. (۱۴۰۲). بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر توسعه عملکرد آموزشی و تحقیقی محصلان تحصیلات تکمیلی پوهنتون مازندران، *دو فصل‌نامه نظم و توسعه*، ۱ (۱)، ص ۲۴-۱. <https://dor.10.22080/SOD.2023.23517.1005>
- رضایی، ع. م.، جهان، ف.، رحیمی، م. (۱۳۹۵). عملکرد تحصیلی: نقش اهداف پیشرفت و انگیزه پیشرفت. *فصل‌نامه روان‌شناسی تربیتی*، ۱۲ (۴۲)، ۱۵۴-۱۵۳. [لینک](#)
- زیری، ه.، زهرا کریمی، م. (۱۳۹۲). اثر انسجام اجتماعی بر توسعه اقتصادی (مطالعه بین‌کشوری با رویکرد داده‌ای تابلویی)، *دو فصل‌نامه علمی تخصصی تحقیقات اقتصاد توسعه و برنامه ریزی*، ۴ (۱۴)، ۴۱. [لینک](#)
- شیری، ن.، خوش‌مرام، م.، رستمی، ف.، میرک‌زاده، ع. ا. (۱۳۹۳). نقش سرمایه اجتماعی در پیشرفت تحصیلی محصلان مطالعه موردی محصلان کشاورزی پوهنتون رازی. *فصل‌نامه مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی*، ۴ (۶)، ۵۵-۸۳. [لینک](#)

علائی، ر. (۱۴۰۳). تبیین تأثیر سرمایه اجتماعی در تاب آوری تحصیلی محصلان پوهنتون فرهنگیان در راستای سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش. *فصل‌نامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۱۶(۱).

<https://doi.org/10.22034/scart.2023.62910>. ۶۸-۸۲

عیسائی چ، م، باقریان، م، حسین زاده، ف، توکلی، م، ر. (۱۳۹۰). بررسی رابطه ابعاد شخصیت با عملکرد تحصیلی محصلان. *دو فصل‌نامه مدیریت و برنامه ریزی در نظام‌های آموزشی*، ۶(۱). ۱۱۵-۱۳۰. [لینک](#)

غیاثی، ن، سعید و الریا، ا. ا. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر ابعاد سرمایه اجتماعی و سرمایه فکری بر میزان بهره‌وری منابع انسانی. *فصل‌نامه علمی-تحقیقی مطالعات مدیریت (بهبود و تحول)*، ۲۵(۸۰). بهار و تابستان. ۱۸۳-۲۰۹.

<https://doi.org/10.22054/jmsd.2016.4035>

فاتحی، ا، اخلاصی، ا. (۱۳۹۱). عوامل موثر بر سرمایه اجتماعی. *فصل‌نامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، شماره ۱۴. ۱۶۰-۱۵۹. [لینک](#)

فیلد، جان. (۱۳۸۵). سرمایه اجتماعی. ترجمه: احمد رضا اصغر پور؛ پوهنتون فردوسی مشهد. ۳۸.

قاسمی، ذ، طاهر، م، ط. (۱۴۰۴). تأثیر فرسودگی تحصیلی بر عملکرد تحصیلی محصلان پوهنتون کابل. *ژورنال علمی تحقیقی پوهنتون کابل*، ۸(۱). ۱۲۹-۱۴۴. <https://doi.org/10.62810/jss.v8i1.311>

کریمی موغاری، ز، ابو نوری، ا، زبیری، ه. (۱۳۹۰). بررسی نقش انسجام اجتماعی بر توسعه اقتصادی؛ *فصل‌نامه برنامه ریزی و بودجه*، ۱۶(۴). ۱۸۳-۲۱۴. [لینک](#)

محمدی، ز. (۱۴۰۱). رابطه سرمایه اجتماعی با موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان (مورد مطالعه دختران متوسطه دوم شهرستان کوهدشت). *مجله مدیریت سرمایه اجتماعی*، ۹(۳). ۴۵۲-۴۵۴. [لینک](#)

منظور، د، یادی پور، م. (۱۳۸۷). سرمایه اجتماعی عامل توسعه اجتماعی و اقتصادی، *مجله راهبرد یاس*. ۱۶۴-۱۴۰. [لینک](#)

مومنی، ا و شیخ‌لرز، ن. (۱۴۰۱). تبیین رابطه سرمایه اجتماعی با رفاه اجتماعی. مطالعه موردی روستاهای بخش مهردشت نجف‌آباد. *فصل‌نامه جغرافیا و روابط انسانی*، ۵(۴). ۱۲۱۷-۱۴۳. [لینک](#)

همایونی، ف، ا، میر حسینی، ز. (۱۴۰۰). نقش سرمایه اجتماعی بر رضایت‌مندی از عملکرد دولت در سیاست‌گذاری مهار کرونا در شهر تهران در سال ۱۳۹۹. *فصل‌نامه علمی دولت‌پژوهی*، ۶(۲۷). ص. ۹۱-۱۲۴.

<https://doi.org/10.22054/tssq.2021.58275.1053>